

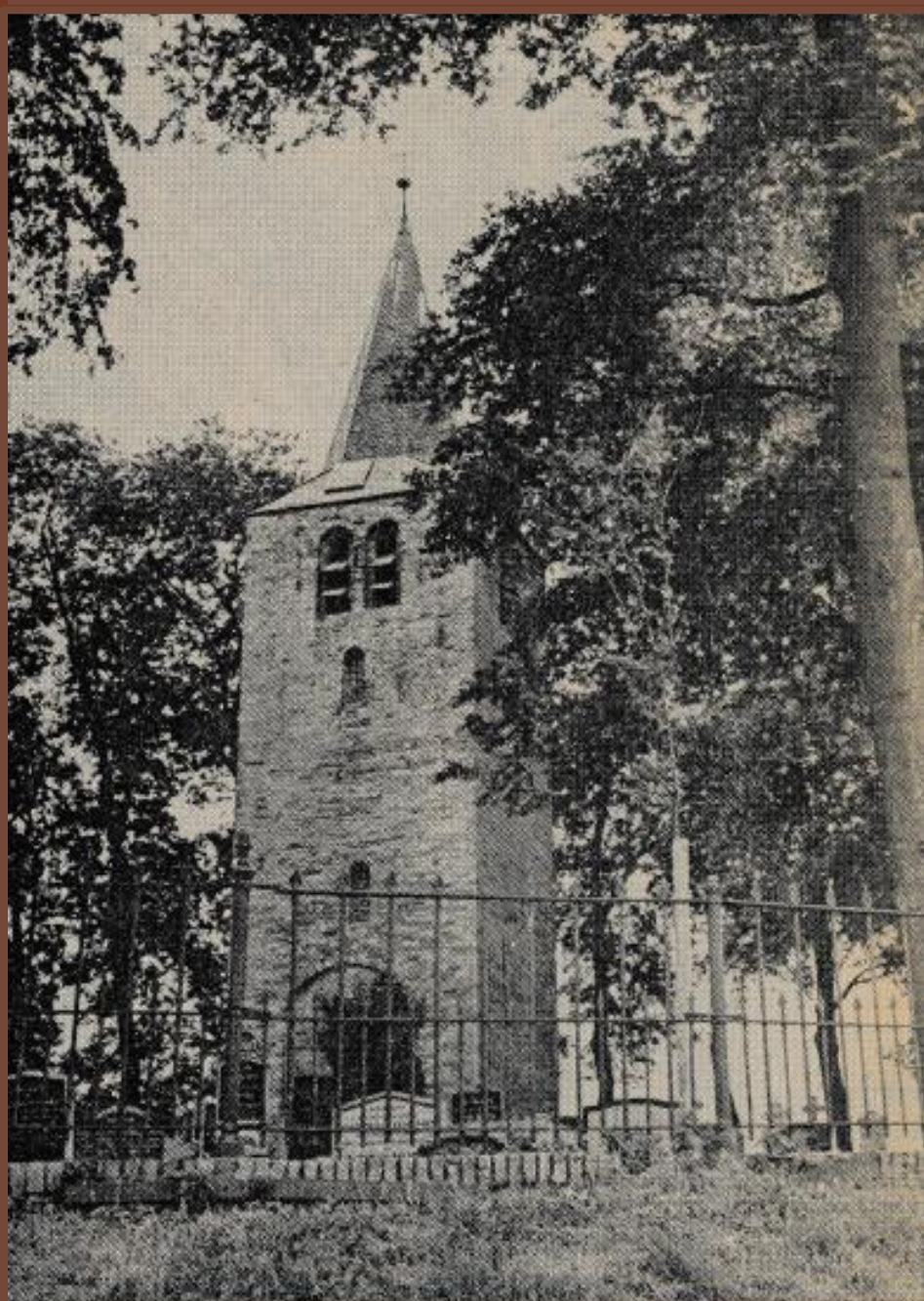
AD 1870

HISTOARYSKE KOMMISSJE DE EASTERWIERRUMER FREONERÛNTE

1977

Ds. Hugo Petri wilde het hoofd niet buigen voor de classis

Van de kerk waar Hugo Petri als predikant diende, rest slechts de toren die dateert van 1200. De kerk en de pastorie zijn in 1905 gesloopt. Rond de toren zijn nog graven te vinden van enkele generaties Oosterwierumers.

Skriuwer J.J. Kalma, artikel krigen fan
André Kamsma – Âld ynwenner
Easterwierrum

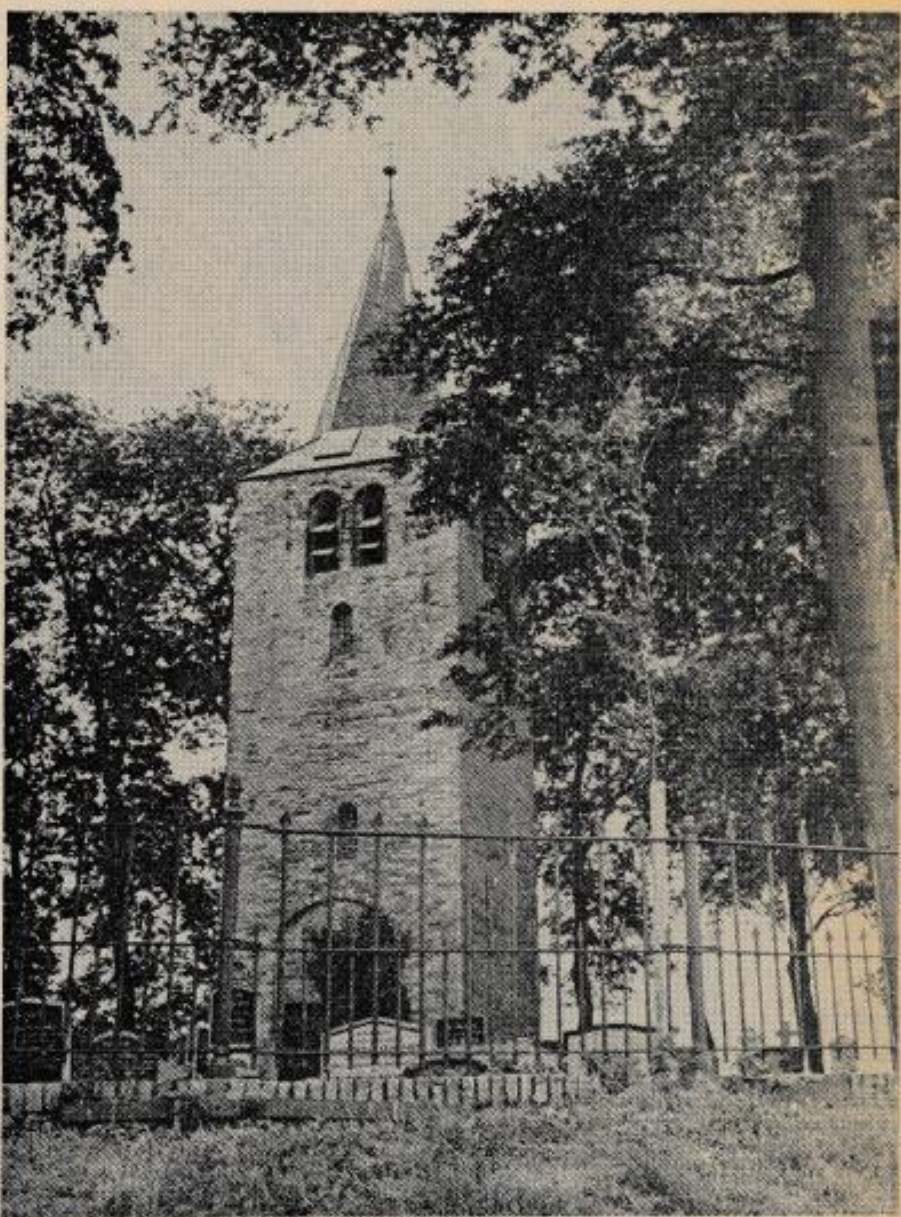
Leeuwarder Courant

Ds. Hugo Petri wilde het hoofd niet buigen voor de classis.

Er waren verschillende zonden, die de dominee in het verleden zwaar werden aangerekend. Wij denken misschien het eerst aan dronkenschap en vechten, maar evenals tegenwoordig leefden er destijds onlustgevoelens en agressiviteit, die zich moesten uiten.

Het onbeheerste ging in onze ogen misschien wat al te ver, maar wat dit betreft was men lang tolerant. Hoererij was al iets erger dan drankzucht, maar erger nog was het maken van schulden. Corruptie, simonie (het met geschenken pogen een ambt te krijgen), in het algemeen geknoei met geldzaken, dus ook het aannemen van steekpenningen, vond men wel erg. Wat men om niet had ontvangen moest men zo ook weer uitgeven, al mocht de man die het altaar bediende daarvan leven. Het maken van schulden maakte de predikanten meer ongeloofwaardig dan het gebrek aan zelfbeheersing, een roesje zo nu en dan of een al te hardhandig optreden.

Van de kerk waar Hugo Petri als predikant diende, rest slechts de toren die dateert van 1200. De kerk en de pastorie zijn in 1905 gesloopt. Rond de toren zijn nog graven te vinden van enkele generaties Oosterwierumers.

Nu moeten we echter uitzondering maken. Er waren dominees, die in moeilijkheden raakten, doordat zij met een „zwaar" gezin zaten, met veel ziekte hadden te kampen of een tractement hadden, dat niet al te vlot binnenkwam en ook veel te gering was om van te bestaan. Wie zo door on- of overmacht of enkel door zwakheid kwam vast te zitten en dan ook nog publiekelijk onder tranen schuld beleed, kon meestal op clementie rekenen. Er hing heel veel af van de houding van de man in kwestie: Schuldbesef, -al of niet gehuicheld, was in elk geval voorwaarde voor vergeving van schulden. Wie zijn schuld niet ronduit erkende kreeg het moeilijk.

Oosterwierumer in de knel

Van 1598 - 1619 stond te Oosterwierum een Sneker van geboorte: Huigh Peters of, deftig, Hugo Petri. Hij was van behoorlijke afkomst. Wij horen dat hij op eigen kosten te Franeker had gestudeerd. Zodra hij te Oosterwierum komt en lid van de classis wordt, verschijnt zijn zwerige hand in het classisboek en dat blijft jarenlang regel. Hij vertegenwoordigde de classis ook wel op de Friese synode en hielp mee moeilijkheden met collega's op te lossen. Er is geen twijfel mogelijk: Hij was een der bekwaamste predikanten uit die eerste tijd en, maar dat bespeuren we eerst later, hij heeft dat ook wel geweten en misschien ook wel eens te veel laten voelen. Hij trouwde te Oosterwierum bovendien met een niet onbemiddelde boerendochter Jouwert Rommerts Fogelsangh en liet het waarschijnlijk nogal breed hangen, hij kon dit althans doen en dat was bij de meeste predikanten niet het geval.

Nu was afgunst ook in die dagen een gewone kwaal. Het is duidelijk dat Hugo met sommige van zijn collega's, vooral met Wibrandus Petri, die van 1605 - ca. 1625 te Heeg stond, slecht overweg kon. Dit kwam ook doordat Wibrandus eerezuchtig was en ook wel graag op de maatschappelijke ladder steeg, maar klaarblijkelijk minder kansen had dan Hugo. Men bespeurt dat niet zo dadelijk in de acta, maar al noemt men elkaar „lieve, weerde broeder", daarom is het onder de oppervlakte nog niet allemaal lief en aardig.

Hugo Petri is ruim twintig jaar in alle eer en deugd dominee. De classis heeft geen half- uur moeite met hem, integendeel. Maar op 11 mei 1619 is er ineens geweldige beroering in de vergadering, en niet doordat onze Oosterwierumer plotseling remonstrant of zo geworden is. Nee, er is heel iets anders. Hij is anderhalve week volkomen ondergedoken geweest. Het blijkt dat de man financieel volkomen vastzit. Er zijn geruchten van borgtochten en schulden. Hij heeft gespeculeerd. Het gezin heeft een te hoge staat gevoerd. De een maakt het al mooier dan de ander. De classis, als gewoonlijk „in de vreze des Heren verzameld", ruikt onraad en sommigen zien onmiddellijk dat dit de kans van hun leven is. Er wordt niet gevraagd wat de preciese reden is, waardoor Hugo ineens zo goed als failliet is. Hij wordt direct geschorst en een paar collega's worden naar Oosterwierum gestuurd. Ze gaan echter niet naar de pastorie. Nee, ze bezoeken de dorpsrechter en verbieden de meesterkoster om de klok voor de dienst te luiden. Hugo moet genoegdoening verschaffen en tot zolang is hij geschorst.

Als gewoonlijk horen wij ook bij deze kwestie niet alles, maar gelukkig zijn er een aantal uitvoerige brieven van Hugo Petri zelf bewaard gebleven, die ons aardig inlichten. Dominee heeft als borg gefungeerd, maar de mensen hebben hem erin laten lopen. Hij is de dupe geworden van zijn „guedicheyt", zijn vriendelijkheid. Hij zegt dit weliswaar zelf, maar de

classisbroeders ontkennen het niet. Het gevolg is echter, dat hij on zijn beurt anderen weer niet heeft kunnen betalen. Toen zijn schuldeisers hem aanspraken is hij in paniek geraakt en heeft hij even de benen genomen. Hugo belooft nu wel zo gauw mogelijk zijn schulden te zullen betalen, maar veel zekerheid geeft hij niet. Hij maakt de classis ook duidelijk, dat hij alleen dan weer op schoon papier kan komen, als de schorsing wordt opgeheven en hij weer inkomsten van Oosterwierum kan gaan trekken. Maar daartoe is de classis niet bereid en zo komt hij in de kortst mogelijke tijd geheel klem te zitten.

Gevaarlijk spel

Dan doet Hugo Petri iets, wat in de gegeven omstandigheden stom is, maar wat volkomen bij zijn karakter past. Hij laat zich voorstaan op zijn jarenlange trouwe dienst, op het vele, dat hij gepresteerd heeft. Hij heeft meer dan zijn plicht gedaan, meer „als wel thien ofte twintich andere dienaren." Het zal wel waar zijn, maar zoiets zeg je niet van jezelf en zeker niet, als er iets mis is. Bovendien is er in zijn brieven tussen de regels door te lezen, dat er bij de anderen wel eens wat te wensen overbleef. Hij wijst er op, en hij zal wel gelijk hebben, dat hij uit „melancholia ende mistroosticheyt" gevluht is. In zijn ogen is dat geen erge zonde. Hij kan er in het kerkelijk wetboek althans niets over vinden. "De classis – daar komt de aap uit de mouw - moet zich niet door „affecten" laten bewegen.

Met die opmerking gaat Hugo Petri wel erg ver, want nu suggereert hij dat de classis niet eerlijk is. Het is best mogelijk dat dit waar is. Alle kans zelfs. Maar als een verdachte voor zijn rechters staat doet hij er goed aan, deze niet aan hun eigen zondigheid te herinneren, maar het hoofd te buigen. Hugo Petri begrijpt niet, dat hij een gevaarlijk spel speelt. Hij is natuurlijk op van de zenuwen en schaamt zich, dat de grote man, die hij vele jaren is geweest, nu zo in de knoei zit en dat de kleine iongens van de classis hem ongestraft schoppen kunnen uitdelen. Hij voelt, dat ds. Wibrandus van Heeg de grote stokebrand is en er een duivels plezier in heeft, om zijn grote concurrent beentje te lichten en allerlei familieruzies op diens rug uit te vechten.

De brieven van Hugo Petri vormen een mengeling van hoogmoed en nederigheid van agressief van zich afslaan en dan weer schrikken van het effect daarvan. Er zijn allerlei geruchten. Hij zou in een tichelwerk (steenbakkerij) te Leeuwarden zitten, met zijn gezin op te grote voet leven. Er is niets van waar, maar het gerucht wil het en dus zal er misschien toch wel waarheid in schuilen. Later zei men, dat een dominee in een glazen huisje woont.

Metten met twee maten

Wie de classisverslagen waarin het geval van de Oosterwierumer pastor aan de orde komt, leest, kan onmogelijk een goed beeld van de zaak krijgen. Men vraagt zich ook af, waarom de heren zo op hun stuk staan. Ze komen zelf voorlopig niet te Oosterwierum om te preken, maar staan evenmin toe, dat Hugo dit doet. Ze weigeren elk compromis en stoten dus hun vroegere collega, die een groot gezin met zeven kinderen heeft en klaarblijkelijk ook niet door de eigen familie geholpen wordt, in de armoede.

Dat dit gebeurt heeft Hugo Petri echter mee aan zichzelf te wijten. Hij schrijft lange brieven aan de classis en erkent schuld, maar ontkracht die schuldbekentenis direkt weer door te gaan bagatelliseren. Als de classis dat niet neemt en hem wil bestraffen begint hij zelf aan te klagen en beledigt dus de hele classis. Hij kan volkomen gelijk hebben dat zijn vijand Wibrandus hem grof heeft behandeld, tijdens een vergadering waar de zaak geregeld zou worden. Het zal ook wel waar zijn dat de collegae met twee maten meten. Wie de classisacta leest komt inderdaad zuipelde dominees tegen, ook mensen, die schulden maken en dan toch straks weer meedraaien.

De fout van Hugo is, dat hij zelf destijds niet op deze misstanden heeft gewezen. Nu hij zelf boter op zijn hoofd heeft komt het niet te pas. Nu geldt: Qui s'excuse, s'accuse! Zelfs de mensen die hij geholpen heeft, maar die hij misschien toch net even te veel uit de hoogte behandelde, komen hem nu niet te hulp. Het is zelfs zo dat Hugo alle aandacht op zich vestigt door zelf op de persoon te spelen. Hij wijt alles aan de vijandschap van Wibrandus en zegt, dat hij, Hugo, geen herbergloper is noch tegen betaling stukken opstelt. De classis is in zijn ogen slap en doordat dit waar is, moeten ze hem nu allemaal hebben. Soms kan men de waarheid niet horen! Nu kan b.v. Melchior Balthasari van Oudemirdum, een man die al tweemaal eerder was afgezet en tegen wie,weer klachten lopen, tussen de mazen doorglippen en van het geval-Hugo Petri profiteren en rustig in zijn gemeente blijven.

Doordat-Hugo Petri wel een beetje, maar niet helemaal buigt, gaat hij voor de bijl. Daar kan de door zijn aangetrouwde familie geleide gemeente hem niet tegen beschermen. Na enkele jaren van traineren wordt Hugo in 1621 afgezet. Hij heeft dan Oosterwierum al verlaten en woont te Leeuwarden in armoede. Er komt een opvolger, Fokke Jochems Stellingwerf, die straks te Workum ook moeilijkheden in de kerk zal veroorzaken. Hugo Petri heeft zich behoorlijk in de nesten gewerkt.

Nog steeds blijkt dat de vroegere Oosterwierumer dominee het hoofd niet buigt. Terwijl hij te Leeuwarden armoede kent kan hij er eerst niet toe komen volledig schuld te bekennen. Hij heeft gelijk dat de classis ook niet vrijuit gaat. De zaak is b.v. nooit behoorlijk onderzocht, maar het is nu eenmaal in de kerk al precies als in de wereld: de zwakke moet beginnen met zich koest te houden. Het is wel in tegenstelling met de leer, die vertelt dat er veel moet worden vergeven en dat de sterken de zwakheden der zwakken moeten meedragen, maar tussen leer en leven is nu eenmaal steeds een grote kloof. Hugo Petri ontdekt tenslotte - hij wist het natuurlijk al lang, want zelf was hij ook vaak classisscriba geweest - dat hij geen getuigschrift van de classis krijgt zonder het hoofd te buigen en het „slechte spel" mee te spelen. Zonder testimonium kan hij echter niets beginnen. Zo eindigt hij dan met deemoedig schuld te erkennen. Dan blijkt dat de classis ook wel voelt niet geheel vrijuit te gaan en komt het getuigschrift spoedig af.

Rector te Harlingen

Zo lukt het de vroegere predikant in 1622 rector te Harlingen te worden op een traktement van 450 gulden. Wij zijn geneigd van promotie te spreken, maar vergeten, dat tot ca. 1800 de dorpsdominee meer was dan een rector in een klein stadje. Of Hugo Petri een geslaagde rector is geweest is niet zeker. In 1628 werd de ex-dominee, die dus toen al de 50 was gepasseerd, nog "inspector bursae" aan de Franeker hogeschool, wat hij tot zijn dood in

ca.1650 is gebleven. Wij krijgen de indruk dat hij hoge beschermers had en de gedrukte Instructie die hij in 1629 kreeg, wijst er op dat men hem wilde helpen. Er was wel eens iets niet in orde met deze bursa, waaraan 's lands voedsterlingen - wij zouden zeggen: beursstudenten - kost en inwoning konden krijgen. Wie de artikelen van de instructie nagaat, kan licht begrijpen dat de dorpsdominee op zijn ouden dag nog vele moeilijkheden kreeg te verwerken. Financieel had de man die door oude schulden werd geplaagd, het niet ruim. Hij komt tenminste in 1630 nog eens bij zijn oude classis en vraagt zo'n 20 gulden, waarop hij meent recht te hebben. Ook deze brief is weer typisch voor Hugo Petri. Hij kan n.l. niet nalaten op zijn grote activiteit als classislid te wijzen. Zijn vijand, de nu overleden d.s. Wibrandus, heeft nog wel eens gratis bij hem geloged!

Hugo zal wel vurig hebben gehoopt, dat zijn zoon Rombartus Hugo Fogelsangh, die met een beurs van de provincie studeerde, het later makkelijker zou krijgen dan hij. Deze zoon heeft van 1640-'48 te Suawoude-Tietjerk gestaan en is toen naar Brabant - vertrokken, waar hij te Son en Breugel tot zijn dood in 1659 heeft gewerkt. Hugo zelf moet ca. 1650 zijn overleden. Zijn weduwe vroeg in 1652 pensioen aan de classis, die het gezin zoveel, ook onnodig, verdriet had aangedaan.

Leeuwarder Courant, 16-07-1977

J. J. KALMA.